

پوپوسیل

هر رخدادی مثل سیل که اتفاق بیفتد، از آن‌جا که کشور مشکلات ساختاری در مدیریت حوادث دارد، سیلی از انتقادات جاری می‌شود. من از آن دسته‌ام که بیان انتقادات را به نفع کشور می‌دانم و آن دسته از نقدها که ساختارهای اداری، مدیریتی، حقوقی، اجتماعی و فرهنگی منجر به بروز حوادث و کم‌توانی در مدیریت آن‌ها را هدف قرار می‌دهند مفید می‌دانم. نقد این ساختارها سیاه‌نمایی نیست.

پوپوسیل

(محمد فاضلی – عضو هیئت علمی دانشگاه شهید بهشتی)

هر رخدادی مثل سیل که اتفاق بیفتد، از آن‌جا که کشور مشکلات ساختاری در مدیریت حوادث دارد، سیلی از انتقادات جاری می‌شود. من از آن دسته‌ام که بیان انتقادات را به نفع کشور می‌دانم و آن دسته از نقدها که ساختارهای اداری، مدیریتی، حقوقی، اجتماعی و فرهنگی منجر به بروز حوادث و کم‌توانی در مدیریت آن‌ها را هدف قرار می‌دهند مفید می‌دانم. نقد این ساختارها سیاه‌نمایی نیست.

دسته‌ای دیگر از نقدها اشخاص را هدف می‌گیرند. نقد مشاهده نشدن رئیس‌جمهور، معاون اول یا وزیر در میان حادثه، عمدتاً از این جنس است. من هم معتقدم بودن رئیس‌جمهور و مقامات وسط حادثه، نشانه همدردی و تسلی روحی است، بعد سیاسی قابل توجهی دارد و توسط رسانه‌ها به عنوان همراهی با مردم بازخوانی می‌شود؛ اما تأثیر واقعی این حضورها چیز زیادی نیست.

رئیس‌جمهور یا معاون اول او، فاقد اطلاعات محلی درباره حادثه هستند؛ و مدیریت بحران‌هایی نظیر سیل، نیازمند اطلاعات محلی دقیق است. مدیریت بحران، عملی بسیار تخصصی با پروتکل‌های مشخص بین‌المللی، رشته‌ای دانشگاهی با انواع راهنماها و استانداردهایی است که متخصصان خود را طلب می‌کند. (این را وقتی با دقت فهمیدم که در جلسات کمیته تخصصی مدیریت بحران کمیته ملی پلاسکو شرکت کردم). رئیس‌جمهور یا معاون اول، مدیر بحران نیستند، و به معنای تخصصی، اصلاً حق مداخله هم ندارند. آن‌ها حق ندارند درباره عملیات اجرایی در صحنه دستوری صادر کنند.

یادم هست مدیر یکی از کارگروه‌های تخصصی کمیته ملی حادثه پلاسکو در جلسه استماع سخنان یکی از مدیران ارشد، وقتی آن مدیر ارشد از به دست گرفتن مدیریت حادثه سخن گفت، با صراحت به ایشان گفت، «مگر شما دوره آموزشی مدیریت بحران دیده بودید که مدیریت حادثه را در دست گرفتید؟» حضور رئیس‌جمهور در محل حوادث، اهمیت سیاسی دارد، جدیت نظام سیاسی برای رسیدگی را نشان می‌دهد، و احتمالاً برای گرفتن پنهان از دست مخالفان سیاسی خوب است، اما به واقع اثر معناداری بر مدیریت حادثه ندارد. مدیریت خوب حادثه سیل تابع عوامل ساختاری نظیر موارد زیر است:

چقدر ارتباطات و پروتکل‌های هماهنگی‌های بین‌سازمانی، تقسیم مسئولیت‌ها و اختیارات، درست تدوین شده و اجرا می‌شود؛ چقدر امکانات (هلی‌کوپتر، قایق، چادر و ...) در اختیار امدادسانی است. سازه‌های مقاوم در برابر سیل چگونه عمل می‌کنند و مدیریت می‌شوند؟ جاده‌ها چقدر مقاوم، و مطابق استانداردهای مناطق سیل‌خیز ساخته شده‌اند. تأسیسات عمومی چقدر مقاوم سازی شده‌اند؟ سیستم‌های هواشناسی چقدر اطلاعات دقیق ارائه می‌دهند؟ گروه‌های امداد و نجات چقدر آموزش دیده، سازمان یافته و مجهز هستند؟ شهرها و سکونتگاه‌ها چقدر برای شرایط سیلابی طراحی مناسبی دارند؟

شرایط ساختاری که مناسب نباشد، حضور رئیس‌جمهور یا معاون اولش، کار زیادی از پیش نمی‌برد. پروتکل سنگین حفاظت رئیس‌جمهور هم مزید بر علت می‌شود و درگیری مقامات استانی برای رعایت پروتکل حفاظت، و بالاخص تلاش برای دیده شدن در کنار رئیس‌جمهور، امدادسانی را دشوارتر می‌سازد. آن‌چه گفته شد البته درخصوص استانداردها ایداً صدق نمی‌کند. استاندار اگر انتخاب درستی بوده و کارش را درست انجام داده باشد، اگرچه نمی‌تواند فرمانده تخصصی مدیریت بحران باشد، اما اطلاعات محلی دقیق، اختیارات سیاسی و ظرفیت بسیج نیرو در او، به مدیریت بحران کمک می‌کند. رئیس‌ستاد مدیریت بحران کشور هم پستی تخصصی است و سپردن آن به فردی غیرمتخصص از اساس اشتباه است.

بیا بید با خودمان روراست باشیم. انتقاد داریم، بی‌اعتمادیم، از کاستی‌ها شاکمی هستیم؛ عیب ندارد باشیم و حتی با صدای بلند فریاد بزنیم؛ اما گرفتار «پوپوسیل» نشویم. «پوپوسیل» پدیده‌ای است که از ترکیب پوپولیسم و سیلاب حاصل می‌شود. پوپوسیل یعنی نفس در میدان بودن و وسط آب دیده شدن مهم می‌شود، و هر که بیشتر در آب فرو رفت، بیشتر به فکر مردم است. اما ایداً معلوم نیست بر بهبود وضعیت سیل زدگان مؤثر باشد. پوپوسیل خطر تولید تصمیم‌های خلق‌الساعه هم دارد.

«#پوپوسیل» برای کوبیدن رقیب سیاسی محشر است، اما برای پاسخ دادن به سؤالات ساختاری درباره کم‌توانی در کاستن از خسارات جانی و مالی سیل، هیچ کاربردی ندارد. تصمیمات آبی و اتخاذشده توسط افراد غیرمتخصص و فارغ از دستورالعمل‌های مدیریت بحران، خطرناک‌اند. بنابراین معتقدم تدوین «#گزارش_ملی_سیل_گلستان_و_مازندران» یکی از راه‌های ممکن برای طرح و پاسخ دادن به سؤالات ساختاری و دوری از خطرات «#پوپوسیل» است.